

**Ráðuneyti umhverfis, loftslags og orkumála**  
**Skuggasundi 1-3**  
**101 Reykjavík**

sent í gegnum samráðsgátt

*Reykjavík, 16. febrúar 2022*

**Umsögn Landverndar um áform um breytingu á lögum um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011 - bætt nýting virkjana, mál nr. 31/2022**

Stjórn Landverndar telur að þær breytingar á lögum um rammaáætlun sem lýst er í ofangreindum áformum séu ekki til skaða og leggst ekki gegn þeim. Hins vegar telur stjórn Landverndar að mjög varlega verði að fara í þessar breytingar þannig að ekki skapist svigrúm fyrir virkjanaaðila til þess að fara framhjá rammaáætlun, til dæmis eins og með byggingu svokallaðra smávirkjana eins og nánar er fjallað um hér fyrir neðan. Í þessu ljósi ítrekar stjórn Landverndar það sem áður hefur komið fram að hún telur hugmyndafræði rammaáætlunar of virkjanamiðaða. Hún gengur út frá því að öll landssvæði séu föl til orkuvinnslu vatns, vinds eða gufu, nema takist að sýna fram á ríka verndarhagsmuni. Nálgunin, a.m.k. á þjóðlendum og landi í ríkiseigu, ætti að vera öfug: landið er friðað fyrir eyðileggingu nema að ríkir almannahagsmunir krefjist þess að því sé raskað.

**Vindorkuver falla undir lög um verndar- og orkunýtingaráætlun**

Þá er það eindregin skoðun stjórnar Landverndar að öll vindorkuver falli innan laga um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011 og kjörið væri í leiðinni að taka af allan vafa þar um. Til að rökstyðja það nægir að skoða markmið laganna sem er að tryggja að nýting landsvæða þar sem er að finna virkjunarkosti byggist á langtímasjónarmiðum og heildstæðu hagsmunamati þar sem tekið er tillit til verndargildis náttúru og menningarsögulegra minja, hagkvæmni og arðsemi ólíkra nýtingarkosta og annarra gilda sem varða þjóðarhag, svo og hagsmuna þeirra sem nýta þessi sömu gæði, með sjálfbæra þróun að leiðarljósi. Vindorkuver hafa klárlega mikil áhrif á alla ofangreinda þætti.

**„Smá“-virkjanir verða að minnka**

Svokallaðar smávirkanir geta í sjálfu sér haft mjög alvarleg og óafturkræf umhverfisáhrif í för með sér. Það er mat stjórnar Landverndar að mörkin um 10 MW eru allt of há. Við þær

lagabreytingar sem skýrðar eru í máli 31/2022 verður að taka skýrt fram að eingöngu sé átt við virkjanir sem þegar hafa farið í gegnum rammaáætlun og hafnað í nýtingaflokki auk þeirra takmarkana sem teknar eru fram í áformunum, eins og undanþágan gildi ekki þegar um stækkun á lónum eða ný lón er að ræða.

Í þessu sambandi er rétt að benda á mörg dæmi um fyrirhugaðar virkjanir með áætlað afl upp á 9,9 MW. Virkjanaraðilar kynna virkjanakosti upp á 9,9 MW þannig að þeir falli ekki undir lög um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011 en stefna leynt og ljóst að stækkun virkjunarinnar og stilla áformum sínum þannig upp óháð raunverulegu afli virkjunarinnar. Dæmi um þetta eru Brúarvirkjun, Hagavatnsvirkjun og virkjun Hverfisfljóts við Hnútu. Brúarvirkjun er svokölluð smávirkjun en ljóst er að um meiriháttar mannvirki er að ræða eins og sjá má á myndböndum frá framkvæmdatíma<sup>1</sup>. Hagavatnsvirkjun upp á 20 MW er í biðflokki rammaáætlunar 3 en Orkustofnun hefur veitt rannsóknarleyfi fyrir því að skoða virkjun upp á 9,9 MW (sjá til dæmis góða umfjöllun Kjarnans um málið<sup>2</sup>. Þarna er um að ræða sömu framkvæmd, sömu umhverfisáhrif en með aðstoð Orkustofnunar reynir framkvæmdaraðili að komast hjá mati rammaáætlunar á virkjunarkostinum. Sama er að segja um Hnútuvirkjun en í áliti Skipulagsstofnunar<sup>3</sup> á þeirri framkvæmd segir:

*„Allir virkjunarkostir, 10 MW og stærri, sæta heildstæðri greiningu og mati verkefnisstjórnar rammaáætlunar samkvæmt lögum um verndar- og orkunýtingaráætlun. Eins og greint er frá að framan var sú virkjun sem hér er til umfjöllunar upphaflega áformuð allt að 15 MW, en var síðar útfærð sem 9,3 MW virkjun. Í rammaáætlun fer fram mikilvæg greining og samanburður á fýsileika ólíkra virkjunarkosta á víðum grundvelli. Sú framkvæmd sem hér er til umfjöllunar og forsaga hennar sýna **veikleika þess að miða við uppsett afl sem viðmið um það hvaða framkvæmdir skulu teknar fyrir í rammaáætlun.** Umfang fyrirhugaðar 9,3 MW virkjunar í Hverfisfljóti er að mestu sambærilegt fyrri áformum um 15 MW virkjun. Um er að ræða framkvæmd sem mun að mati Skipulagsstofnunar hafa verulega neikvæð umhverfisáhrif og tilefni hefði verið til að meta með öðrum virkjunarkostum í rammaáætlun.“*

Hér tekur Skipulagsstofnun undir þau sjónarmið að umhverfisáhrif af smávirkjunum geti verið veruleg og að í sumum tilvikum sé eðlilegt að skilyrði í kringum þær séu hert þannig að þær séu metnar í rammaáætlun.

Landvernd telur 10 MW viðmiðið bæði vera of hátt og misheppnað enda hafa virkjanaraðilar og Orkustofnun sýnt að þau reyna að víkja sér undan eðlilegum farvegi fyrir stærri

<sup>1</sup> Brúarvirkjun 07 08 2020 - YouTube

<sup>2</sup> <https://kjarninn.is/skyring/2020-02-22-hagavatnsvirkjun-fra-storhugmynd-til-smavirkjunar/>

<sup>3</sup> [291610065 - Virkjun í Hverfisfljóti.pdf \(skipulag.is\)](#)

virkjunarframkvæmdir með því að kalla þær smávirkjanir eins og dæmið um Hagavatnsvirkjun og virkjun við Hnútu sýna. Nauðsynlegt er að breyta þessu í lögnum. Ef boðuð áform um að tæknilegar stækkanir séu undanþegnar mati rammaáætlunar eiga að virka sem skyldi er nauðsyn að taka fram að undanþágan gildir ekki fyrir svokallaðar smávirkjanir.

### Lokaorð

Landvernd leggst ekki gegn áformum um að tæknilegar stækkanir virkjana þurfi ekki að fara í gegnum rammaáætlun að uppfylltum þeim ströngu skilyrðum sem tekin eru fram í áformunum sem og skilyrði um að viðkomandi framkvæmd hafi áður verið samþykkt í nýtingaflokki rammaáætlunar verði bætt við. Þá hvetur stjórn Landverndar ráðuneytið til þess að lækka stærðarmörk svokallaðra smávirkjana og til þess að taka skýrt af skarið um það að vindorkuver heyra undir rammaáætlun.

Virðingarfyllst,  
f.h. stjórnar Landverndar

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri